

Introducing Careers to Primary School Students¹

Feride BACANLI² Seren TORUN³

ABSTRACT: The main purpose of this study is to determine the main criteria which should be considered by school counselors and teachers while introducing careers. These basic criteria have been defined based on Super's career development of child theory, Piaget's cognitive development theory and Erikson's psychosocial development theory. Careers such as Nurse, veterinarian, lawyer and journalist have been introduced according to the defined criteria. Also some theoretical information and principles which school counselors and teachers need to follow while they are introducing careers have been explained. These career description activities which were developed according to each grade level of 1st- 5th grade students have been presented as an example in this study. Increasing career description activities and adopting these same activities to different career descriptions by taking into account the theoretical information and principles explained by school counselors and teachers is suggested.

Keywords: Primary school students, careers

SUMMARY

Purpose and Significance: It is important to have an idea about careers and factors that affect career choice. The more individuals know about careers, the more aware they will be while establishing relationships between careers and their own personal characteristics. Career development theorists suggest that careers should be described to individuals at early ages or even they should gain some short experiences about some careers. Also these career psychologists agree that individual's psychosocial and cognitive development should also be taken into account while introducing careers to them. Main purpose of this study was to define the basic criteria that school psychologists and teachers should follow while describing careers to first grade students based on these theories and describing some careers (veterinarian, nurse, journalist and lawyer) appropriate with these criteria.

Method: Main criteria which should be considered by school counselors and teachers while describing careers were determined. These criteria have been determined based on Super's career development of child theory and Erikson's psycho-social development stages for childhood (Birth to 12 years old). Five careers (lawyer, veterinarian, nurse, journalist, and architect) have been described and defined according to these criteria.

Discussion and Conclusions: The resulting theoretical model of career development (Super, 1990) begins at birth with the growth stage (birth to 14 years old) and continues through the life span. The growth stage includes four career development tasks. These tasks are accomplished across the following two substages of the growth stage: fantasy (4 to 10 years; needs are dominant and role playing is important) and interest (11 to 12 years; likes are the major determinant of aspirations and activities). Besides, according to Piaget's theory, children are able to perform mental actions such as logical reasoning about concrete situations and categorization of objects. If curiosity has been nurtured, children will be more willing to explore. According to the results, students between grades 1-4 are in fantasy stage of growth state in career development. 5th grade students are in affinity stage and in concrete transaction stage in cognitive development, and inferiority against sense of diligence stage in psycho-social development. Theoretical information and principles that should be taken into account by school counselors and teachers while describing a career is explained.

Suggestions below are made to school counselors and teachers:

- Students need to wonder and search the careers and the kinds of activities done by the adults around their family and relatives.
- Students need to ask questions that will improve and separate their abilities and interests
- Students need to take part in activities that will help them gain abilities such as purpose definition, social problem solving, decision making and ability and knowledge to make an education plan.

Career description applications have been developed for students between 1st and 5th grade by considering their own grade levels. Increasing career description activities and adopting these same activities to different career descriptions by taking into account the theoretical information and principles explained by school counselors and teachers is suggested.

¹This research was presented at the X. National Psychological Counseling and Guidance Congress In Adana, 21 - 23 October 2009 as poster.

² Assoc. Prof. Dr. Gazi University, Gazi Education Faculty, Psychological Counseling and Guidance Department, Ankara, Turkey. fbacanli@gazi.edu.tr

³ Psychological Counselor, METU College. storun@odtugvo.k12.tr

İlköğretim Öğrencileri İçin Bazı Mesleklerin Tanıtımı⁴

Feride BACANLI⁵ Seren TORUN⁶

ÖZ. Bu çalışmanın temel amacı ilköğretim I. kademe (büyüme döneminin fantezi ve ilgi basamağındaki) öğrencilerine meslekleri tanıtmaya sürecinde okul psikolojik danışmanları ve öğretmenlerin uymaları gereken temel kriterleri belirlemek ve bu kriterlere uygun olarak bazı meslekleri tanıtmaktır. Bu temel kriterleri belirlerken, Super'ın çocuklukta kariyer gelişimi modeli, Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı ve Erikson'un psikososyal gelişim kuramı doğrultusunda çalışmanın hedef grubu olan 6-11 yaş arasındaki ilköğretim I. kademe öğrencilerinin gelişim özellikleri belirlenmiş ve bu bilgiler dikkate alınarak beş meslek (veterinerlik, mimarlık, hemşirelik, gazetecilik, avukatlık) tanıtılmıştır. Ayrıca meslekleri tanıtmaya uygulamalarını yaparken öğretmenlerin ve okul psikolojik danışmanlarının dikkate alınmaları gereken teorik bilgiler ve ilkeler açıklanmıştır. İlköğretim I. kademe 1-5. sınıflar için her sınıf düzeyine göre geliştirilen bu meslek tanıtım etkinlikleri örnek olarak sunulmuş olup okul psikolojik danışmanları tarafından çeşitli mesleklere göre çalışmada açıklanan teorik bilgiler ve ilkeler dikkate alınarak etkinliklerin çoğaltılması ya da aynı etkinliklerin farklı meslek tanıtımları için uyarlanması önerilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim öğrencileri, meslekler.

GİRİŞ

Diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi (Stead ve Schultheiss, 2003; Magnuson ve Starr, 2000) ülkemizde de ergenlerin, üniversite öğrencilerinin kariyer gelişimlerini ve bu gelişimlerini etkileyen faktörleri inceleyen pek çok araştırma (Bacanlı, Sürücü, 2005; Aydın, 2002) vardır. Ancak yetişkinlerin ve özellikle ilköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimlerini (Bacanlı, Sürücü, Özer, 2007; Evren, 1999; Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan, 2009) etkileyen faktörleri inceleyen araştırmaların sayılabilecek kadar az olduğu görülmektedir. Son yıllarda çocukların kariyer gelişimlerine yardımcı olmayı amaçlayan teorik ve pratiğe yönelik araştırmalara ağırlık verildiği dikkati çekmektedir (Schultheiss, Palma ve Manzi, 2005; Schultheiss, 2005; Tracey, 2002; Walls, 2000; Liben, Bigler ve Krogh, 2001). Nitekim (Super, 1990) çocukluk dönemindeki kariyer gelişiminin özelliklerini anlamak amacıyla yaptığı araştırmada bu dönemdeki kariyer gelişiminin dokuz boyuttan oluştuğunu belirlemiş ve bu boyutlara dayalı çocuklukta kariyer gelişimi modelini oluşturmuştur. Super bu kariyer gelişim modelini doğumla başlayan ve 14 yaşa kadar devam eden *Büyüme Evre*'sindeki çocuklar için geliştirmiştir. Büyüme evresi fantezi (4-10 yaşlar), ilgi (11-12 yaşlar) ve kapasite (13-14 yaşlar) olmak üzere üç alt basamaktan oluşmaktadır (Super, Savickas ve Super, 1996.).

Büyüme evresindeki çocuklar için birtakım kariyer gelişim görevleri belirlenmiştir. Bu kariyer gelişimi görevleri dört ana hedeften oluşmaktadır: (1) Gelecekle ilgilenme, (2) Yaşama ilişkin kişisel kontrolünü artırma, (3) Okulda ve işte başarının önemini farkında olmayı geliştirme, (4) İş alışkanlıkları ve çalışmaya karşı olumlu tutum kazanma (Super, Savickas ve Super, 1996.)

Bu çocukların içinde buldukları evreden bir üst evreye başarıyla geçebilmeleri, bir başka ifadeyle kendilerinden beklenen kariyer gelişim düzeylerine ulaşabilmeleri yukarıda belirtilen dört mesleki gelişim görevini kazanmalarıyla olanaklıdır. Ancak ülkemizde yapılan pek çok araştırmanın sonucu ilköğretim öğrencilerinin okul ve ders seçimi ya da iş dünyasını tanıma gibi konularda yardıma gereksinim duydukları gözlenmektedir. Bu durum ilköğretim öğrencilerine yönelik meslek rehberliği ve danışmanlığı hizmetlerinde, özellikle ilköğretim sonrası devam edilecek ortaöğretim türlerini, dersleri,

⁴ 21 - 23 Ekim 2009 tarihleri arasında Adana'da gerçekleştirilen 10. Ulusal PDR Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur

⁵ Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı. fbacanli@gazi.edu.tr.

⁶ Uzm. Psk. Dan. ODTÜ Geliştirme Vakfı Özel İlköğretim Okulu. storun@odtugvo.k12.tr.

özellikle meslekleri tanıtmayı amaçlayan çağdaş uygulamalara yer verilmesini gerekli kılmaktadır. Çünkü yukarıda büyüme evresindeki çocuklar için belirlenen 4 ana mesleki gelişim görevini çocukların kazanabilmeleri için onların başta meslekleri araştırmak, işyerlerini gözlemlemek, çevrelerinde gözlemledikleri bazı meslekleri canlandırmak ve gelecekte hangi eğitim kurumuna devam edeceklerine ilişkin eğitsel plan yapmaları gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada ilköğretim öğrencilerinin içinde buldukları mesleki gelişim, zihinsel gelişim ve psikososyal gelişim dönemlerinin özellikleri dikkate alınarak çeşitli mesleklerin tanıtılması onların mesleki gelişimlerini zenginleştirmek için önemli görülmüş ve bu araştırmanın problemini oluşturmuştur.

Bu araştırmanın temel amacı ilköğretim I. kademe (büyüme döneminin fantezi ve ilgi basamağındaki) öğrencilerine meslekleri tanıtmaya sürecinde okul psikolojik danışmanları ve öğretmenlerin uymaları gereken temel kriterleri belirlemek ve bu kriterlere uygun olarak bazı meslekleri tanıtmaktır. İlköğretim I. kademe öğrencilerine, okul psikolojik danışmanları ve öğretmenlerin meslekleri tanıtırken uymaları gereken temel kriterleri belirlerken öncelikle onların kariyer, bilişsel ve psikososyal gelişimlerinde hangi aşamada oldukları belirlenmiştir. Bu belirlemelere göre, kariyer gelişiminde ilköğretim 1.- 4. sınıflar arasındaki öğrenciler meslek gelişiminde büyüme evresinin fantezi basamağında, 5. sınıflar ise ilgi basamağında; bilişsel gelişimde somut işlem döneminde; psikososyal gelişimde ise çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu evresindedirler.

Super (1990)'ın büyüme evresindeki çocuklar için geliştirdiği kariyer gelişimi modeli Türkiye'de yaşayan ilköğretim öğrencilerine (4., 5., 6., 7. ve 8. sınıflar) uyarlanmıştır (Bacanlı, Sürücü ve Özer, 2007). Bu modelde *merak*, araştırma davranışına yol açan ihtiyacı; *araştırma* merak ihtiyacını karşılama girişiminde birinin çevresi ve kendisi hakkındaki bilgiyi inceleyen ve araştıran aktiviteleri; *bilgi* meslekler hakkında bilgi edinme ve kullanmanın öneminin, bu bilginin nasıl kazanıldığına öneminin farkında olmayı içermektedir. *Anahtar figürler*, çocuğun yaşamında anlamlı bir şekilde rol oynayan, yardım eden ya da ilgisini çeken rol modellerini, ki bunlar annesi, babası, bakıcısı, yakınları, öğretmenleri gibi daha çok onun yakın çevresindeki kişileri; *ilgiler* hoşlandıkları ve hoşlanmadıklarının farkında olmayı; *iç-dış denetim odağı* birinin şu andaki ve geleceği kontrol etmeye ilişkin içsel duygusunun derecesini; *zaman perspektifi* gelecekteki olayları planlayabilme, geçmişin ve şu anın geleceği nasıl etkileyeceğinin farkında olmayı; *benlik kavramı*, kişinin öz kavramının bazı rol, durum ve pozisyonlara ilişkin boyutlarının farkında olmayı; öz kavramının boyutlarını bazı ilişkilerde ve fonksiyonlarda uygulayabilmeyi; *planlılık*, plan yapmanın öneminin farkında olmayı içermektedir. Bu 9 boyutu başarılı bir şekilde geliştirmek çocuğun etkili problem çözme ve karar verme davranışlarını kazanmasına yol açar. Ancak bu boyutlardan bazılarının ilişkili olarak çocukların kazanması beklenen davranışların, onların bilişsel gelişimlerine ve psikososyal gelişim düzeylerine göre farklılaştığı ileri sürülmektedir. Kariyer gelişimi kuramcıları (Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma, 1951) na göre, zaman perspektifi geliştirmek gelecek düşüncesi geliştirmektir. Friedman (2002) 4-8 yaşlar arasında çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada; çocuğun zaman perspektifine ilişkin duygusu olaylardan daha çok bu olayları onlara anlatış biçimine göre değiştiğini bulmuştur. Bu nedenlerle 4. sınıftan daha küçük olan çocuklarda kariyer gelişimine yönelik hizmetlerde mesleğini ya da üniversite eğitimini planlamalarını beklemek gerçekçi değildir. Bunun yerine ilgilerini geliştirmeye başlamak ve araştırma davranışlarını güçlendirmek için meslekleri ve mesleklerin gerektirdiği görevleri incelemelerine yardımcı olmak gerekir.

Piaget (Onur, 1998)'in , bilişsel gelişim kuramına göre 7-11 yaşlar arasındaki çocuklar somut işlemler aşamasındadırlar. Bu aşamadaki çocuklar bilgiyi sistemli ve mantıklı biçimde işleyebilirler. Ancak bunu bilgi somut olarak verildiğinde yapabilirler. Soyut bilgiler yetersiz görünürler. Somut bir dönüşümü zihinsel olarak tersine çevirebilir ve bir durumun birden çok yönünü ele alabilirler. Tümdengelim yöntemiyle de akıl yürütebilmektedir. Bu yaş dönemi için çocuk somut gerçekliğe bağlıdır. Her ne kadar bu çocuklar Piaget'e göre artık nesnelere algısal olarak özümlemekten çıkmış olsalar da onlara meslekleri tanıtırken yine de mümkün olduğunca somut materyallerle desteklemek ve görselliğine ağırlık vermek önerilir.

Erikson'un (Onur, 1998) psikososyal gelişim kuramına göre bu çalışmanın hedef öğrencilerini oluşturan 6-11 yaşlar arasındaki çocuklar "çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu" evresinde yer alırlar. Bu evrede çocuklar resim çizebilir, giysiler dizebilir, pasta yapabilir, model gemi ve uçaklar üzerinde çalışabilirler. Eğer çocuklar bu araçları kullanmaya özendirilir ve başarıları övülürse bir çalışkanlık ve başarıma duygusu geliştireceklerdir. Eğer çocuklardan çok az ya da çok fazla şey beklenirse ya da çocuklar çabalarından dolayı eleştirilirse, bir aşağılık duygusu gelişecektir. Kısacası mesleği tanıtırken çocuğun da o mesleğe benzer ya da farklı meslekleri de tanımaya, araştırmaya istekli hale gelmelerine yardımcı olmak gerekmektedir. İstekli hale gelen çocuğun çabaları desteklendiğinde çalışkanlık duygusunun oluşması da sağlanır.

Yukarıda açıklanan kuramlar ışığında ilköğretim I. kademe öğrencilerine yönelik meslekleri tanıtmaya yönelik etkinliklerine ilişkin aşağıdaki örnekler oluşturulmuştur:

1. SINIFLAR

Amaç: Öğrencilerin çeşitli mesleklerle ilgili rol oynama yoluyla a. meslekler hakkındaki bilgilerini ve b. kendilerine ilişkin farkındalıklarını arttırmak. c. Meslekleri merak etmek ve araştırmak ve d. işbirliği davranışını geliştirmek.

Süreç:

Sınıfa her hafta bir meslekle (avukatlık, gazetecilik, hemşirelik, mimarlık, veterinerlik) mesleğin gerektirdiği tipik işler ile ilgili gerçek yaşam kesitleriyle ilgili kısa videolar izletilir.

Öğrencilere o gün videosunu izledikleri meslekle ilgili bir oyun oynayacakları ve rol yapacakları söylenir.

Sınıf küçük gruplara ayrılır. O hafta videosu izletilen meslek için aşağıdaki gibi belirlenen araç-gereç grubu dağıtılır:

Avukatlık Mesleği İçin Etkinlik Gereçleri: Hukuki olay içeren kısa bir öykü, bir dosya, avukatlık cübbesi. (Hukuki olay içeren öyküyü öğretmen sınıfa okur.)

Gazetecilik Mesleği İçin Etkinlik Gereçleri: Gazete haberleri, fotoğraf makinesi, soru listesi, ses kayıt cihazı.

Hemşirelik Mesleği İçin Etkinlik Gereçleri: Beyaz önlük, enjektör, derece, pansuman malzemeleri, tansiyon ölçme aleti.

Mimarlık Mesleği İçin Etkinlik Gereçleri: Cetvel, gönnye, kağıttan ev maketler, resim kağıdı, kalem.

Veteriner Hekimlik Mesleği İçin Etkinlik Gereçleri: Maket kuş, oyuncak köpek vb hayvanlar, pansuman malzemeleri, enjektör, serum.

Her bir gruptaki öğrenciler yer değiştirerek sırayla meslek elemanı rolü yaparlar.

Daha sonra rolünü oynadıkları meslek için aşağıdaki sorular sorulur: "Bu meslekten hoşlandın mı? Rol yaparken en çok ne yapmak hoşuna gitti?"

Öğrencinin cevabından sonra "... (öğrencinin adı) en çok ... yapmaktan hoşlandı" denir.

Birkaç hafta boyunca gruplara verilen meslek değiştirilerek her grubun farklı meslek rollerini denemeleri sağlanır.

2. SINIFLAR

Amaç: a) Öğrencilerin meslekler hakkında bilgilerini arttırmak,
b) meslekte kullanılan araç-gereçleri öğrenmelerine yardımcı olmak.

Süreç: Sekiz mesleğin yaptığı işlerle ilgili aşağıdaki kısa açıklamalar yapılır:

Avukatlık: Bazen, insanlar birbirleriyle anlaşmazlıklar yaşayabilirler. Çoğu zaman bu anlaşmazlıkları düşünerek, konuşarak ya da ne yapılması gerektiği konusunda başkalarına sorarak çözerler. Ancak, bazı durumlarda ise anlaşmazlıklar ile ilgili ne yapılacağına karar veremezler. Böyle durumlarda, toplumda düzen sağlamak için belirlenmiş olan hukuk kurallarının bilinmesi ve ona göre karar verilmesi gerekir. Ama herkes bu kuralları çok iyi bilmeyebilir. Çünkü bu kurallar çok çeşitli ve çok sayıdadır. Bireylerin birbirleriyle ve devletle ilişkilerinde ortaya çıkan anlaşmazlıklarda hukuki bilgisine başvuru ve bireyleri ilgili yerlerde, özellikle mahkemelerde temsil eden ve haklarını savunan kişilere avukat denir. Mahkemelerde dava açarlar. Dava ile ilgili araştırma ve inceleme yapar. Duruşmalara girer ve müvekkilini savunur. Duruşmalarda cübbe denen özel bir kıyafet giyerler. Elllerinde dosyaları vardır. Bilgisayar, kağıt-kalem, dosya, avukatlık cübbesi ve hukukla ilgili kitaplar kullanırlar. Bu çalışmadan önce, çocuğa somut uyarılar sunmak için, her iki tarafın da haklı görüldüğü bir anlaşmazlık durumu örneği verilebilir. (Örneğin, bir para bulunmuş. İki kişi aynı anda kendi paraları olduğunu düşünüyor. Denenen bazı yollar sonuç vermiyor. Bir taraf alıp parayı cebine koyuyor. Diğer taraf da parayı kendisi almak istiyor.)Bu örnek çocukların izleyebileceği biçimde dramatize edilebilir ya da konuyla ilgili bir tiyatro videodan izletilebilir.

Gazetecilik: İnsanları bilgilendirmek için olaylar hakkında bilgi toplar. Olaylardan önemli olanlarını seçerler. Olayları izler. Olayların fotoğraflarını çekerler. Bazı kişilerle görüşerek olay hakkında sorular sorar. Tüm bu bilgiler yazarak haber haline getirir ve bu haber gazetede yayınlanır. İşlerini yaparken bilgisayar, fotoğraf makinesi, ses kayıt cihazı, telefon, kağıt-kalem kullanırlar.

Hemşirelik: İnsanlar zaman zaman hastalanabilirler. Böyle durumlarda hastalıklarının ne olduğunun belirlenmesi ve iyileştirecek işlemlerin yapılması için doktorlara başvururlar. Doktorlar hastaların sağlıklarını yeniden kazanması için bazı tedavi yolları önerebilir. Örneğin, hastanın sürekli tansiyonunun veya beden ısısının (ateşinin) ölçülmesi gerektiğini söyleyebilir. Hastaya enjektörle ilaç verilmesi gerektiğini söyleyebilir. Bu işlemleri ise herkes yapamaz. Bu işlemlerin nasıl yapılacağına özel olarak öğrenilmesi gerekir. İnsanların beden veya ruh sağlığının bozulması halinde doktor tarafından verilen tedaviyi uygulayan, hasta bakımını planlayan, uygulayan, denetleyen ve izleyen kişilere hemşire denir. İnsanları hastalıklardan korunma yolları konusunda bilgilendirirler Hastanedeki hastaların sağlıklarıyla ilgili bakımını yapar ve durumunu takip ederler. Genellikle beyaz önlük giyerler. Bazen farklı renk de olabilir(Örneğin, ameliyathanede yeşil giyerler.). Doktorun hasta için yazılı olarak verdiği tedaviyi uygularlar. İşlerini yaparken tansiyon aleti, ısı aleti (derece), oksijen tüpü ve çadırı, enjektör, ilaçlar, pansuman malzemeleri, sonda vb kullanırlar.

Mimarlık: Her çeşit binanın kullanıcıların ihtiyaçlarına ve olanaklarına göre tasarımını yapan ve yapımını denetleyen kişilere mimar denir. Binayı kullanacak kişilerden nasıl bir bina istediklerini öğrenir. Yapılacak binaların yapım kurallarına uygun olup olmadığını inceler. Yapılacak binaların planını çizerler. Bina yapılıp bittiği zaman nasıl bir şekil alacağını gösteren maketler hazırlarlar. İşlerini yaparken çalışma masası, aydınlatma kağıdı, T cetveli ve gönye gibi çizim aletleri, kağıt-kalem, maket yapmak için çeşitli malzemeler ve bilgisayar kullanırlar.

Veteriner Hekimlik: Evcil, küçük ve büyükbaş hayvanların sağlığının korunması, hastalıkların teşhisi, tedavisini yapan kişilere veteriner hekim denir. Hayvanlardaki hastalık, sakatlık ve yaraları tedavi ederler. Gerektiğinde hayvanları ameliyat ederler. Hayvanlardan insanlara geçen hastalıkları incelerler.

Hayvanların bakımı ve beslenmesi konusunda diğer insanlara bilgi verirler. İşlerini yaparken stetoskop, enjektör, laboratuvar malzemeleri, aşı, serum, ilaçlar vb kullanırlar.
Öğrenciler gruplara ayrılır.

Yukarıdaki beş meslekte her bir mesleğe ait adı geçen çeşitli araç-gereçlerin yer aldığı resimler karmaşık bir halde sunulur ve gruplardaki öğrencilerden bu beş meslekle, meslekte kullanılan araç-gereci eşleştirmeleri istenir.

Öğrenciler eşleştirmeleri yaptıktan sonra her bir resim ve resimde yer alan araç-gerecin o meslekte nasıl kullanıldığı öğretmen tarafından açıklanır.

3. SINIFLAR

Amaç: Öğrencilerin yakın çevrelerindeki bazı kişilerin yaptıkları meslekleri tanıtmalarına yardımcı olmak.

Süreç:

Öğrencilere “Çevrenizde gördüğünüz kadarıyla en çok kimin yaptığı meslek hoşunuza gidiyor? Onun neler yaptığını gözlemliyorsunuz? Kim gibi olmak istersiniz?” soruları yöneltilerek cevaplar paylaşılır.

Daha sonra beş meslekten her biri için aşağıdaki sorular yöneltilerek cevaplar paylaşılır:

- (Avukat, gazeteci, hemşire, mimar, veteriner hekim) ne iş yapar? Hangi araç-gereçleri kullanır?
soruları yönetilir.

Öğrencilerin cevaplarına öğretmen gerekli bazı eklemeleri yapar.

Daha sonra beş meslekten her biri ile ilgili bulmacalar sağdan sola-yukarıdan aşağı olacak şekilde hazırlanır.

Her bir bulmaca çözüldükten sonra bulunan kelimelerden yola çıkılarak o bulmacanın hangi meslekle ilgili olduğu öğrencilere sorulur.

H	A	C	L	V	D
U	F	Ü	J	N	U
K	P	B	S	K	R
U	K	B	L	F	U
K	İ	E	Z	H	Ş
H	M	D	E	G	M
D	A	V	A	E	A
A	E	E	Z	S	I

H	A	B	E	R	F
J	K	T	P	P	O
İ	O	T	K	L	T
S	L	F	H	R	O
E	A	C	V	B	Ğ
E	Y	S	D	C	R
Y	B	I	Z	V	A
K	A	Y	I	T	F

4. SINIFLAR:

Amaç: Öğrencilerin meslek seçimi kararlarını kendilerinin vermelerine ilişkin farkındalık geliştirmelerini sağlamak.

Öğrencilerin meslekleri tanıırken hangi özelliklerini araştıracakları konusunda bilgi kazandırmak.

Süreç:

Öğrencilerden günlük yaşamda kendi kararlarına göre yaptıkları davranışlar ve başkasının kararlarına göre yaptıkları davranışları listelemeleri istenir.

Bazı kişilerin meslek seçerken için kendi kararlarına göre, bazı kişilerin başkalarının kararlarına göre davrandıkları açıklanır.

Aşağıdaki yönerge verilerek öğrencilerden bir öykü oluşturmaları istenir: “Tolga ve Nesrin aynı işte çalışan iki meslektaşdır. İkisi de doktorluk mesleğini yürütmektedirler. Tolga doktorluk mesleğini kendi isteği ile seçmiştir ve mesleğini severek yapmaktadır. Nesrin ise doktor olmak yerine aslında tiyatrocu olmak istemiş; ama kendisi istemese de yakınlarının ısrarı ile doktorluk mesleğini seçmiştir; mesleğini sevmemektedir. Tolga ve Nesrin’in işte geçen bir gününü, bu gün içinde yaşayabilecekleri olayları, onların davranışlarını, duygularını ve düşüncelerini anlatan bir yazı yazınız.”

Gönüllü öğrencilerin öyküleri sınıfta paylaşılır.

Meslek seçiminin bireyin kendi kararlarına göre olmasının önemine değinilir.

Etkinliğin sonunda öğrenciler gruplara ayrılarak her birine beş meslekten biri verilir. O mesleği tanıtıcı bir afiş hazırlamaları istenir.

Afişte aşağıdaki noktaların yer alması istenir:

Mesleğin Adı, mesleğin tanımı ve verdiği hizmetler, kullandığı araç-gereçler, mesleğin çalışma ortamı ve koşulları, meslekle ilgili fotolar.

5. SINIFLAR

Amaç: Öğrencilerin ilgiler ve meslekler arasındaki ilişkiyi fark etmelerine yardımcı olmak.

Süreç:

Öğrencilerden ekteki listeyi hoşlanıp hoşlanmadıkları şeyler için doldurmaları istenir.

ETKİNLİKLER	EVET	HAYIR
Hayvan bakımı yapmak		
Maket yapmak		
Kağıt üzerinde tasarım yapmak		
Toplumsal olayları izlemek		
Hukuki olayları incelemek		
İnsanları ikna etmek		
Bir konuda tartışmaya katılmak		
Resim yapmak		
Ses kaydı yapmak		
Hastalarla ilgilenmek		
Seyahat etmek		
Düşüncelerini yazı yazarak ifade etmek		
Düşüncelerini konuşarak ifade etmek		
Bebek bakımı yapmak		

Etkinliğin sonunda yukarıdaki listede yer alan aktivitelerin beş meslekle (avukatlık, mimarlık, gazetecilik, veteriner hekimlik, hemşirelik) ilişkisi hakkında tartışılır. Hangi aktivitenin, hangi meslekte gerçekleştirildiği konuşulur. Günlük yaşamdaki ilgiler ile meslekler arasındaki ilişki vurgulanır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Meslekleri tanıtmaya uygulamalarını yaparken öğretmenlerin ve okul psikolojik danışmanlarının dikkate almaları gereken teorik bilgiler ve ilkeler aşağıda özetlenerek sunulmuştur:

Çocuklara meslekleri tanıtırken ve kariyer gelişimlerini zenginleştirirken;

- çevresinde neler olup bittiğini merak etme ve araştırma davranışlarını destekleyerek, çevrelerindeki olayları sorgulamaya, araştırmaya teşvik edebilirsiniz.
- aile bireyleri başta olmak üzere diğer yakın çevresindekilerin hangi mesleklerde çalıştıklarını, ne tür işler yaptıklarını kısa sorularla sorarak onların bu konulardaki bilgilerini derslerinizde ve özellikle meslekleri tanıtmaya sürecinde ifade etmelerini sağlayabilirsiniz.
- meslekler hakkındaki bilgileri arttıkça ilgilerini, güçlü ve zayıf yönleri yani yeteneklerini ve becerilerini fark etmelerine yönelik açık uçlu sorular sorabilirsiniz. Örneğin “Annelerinizin ya da babanızın yaptığı işlerden en çok hangileri hoşunuza gidiyor?”, “Hangi dersler daha çok hoşunuza gidiyor?”
- çocuklara küçük görevler vererek bazı işleri yaptırabilirsiniz. Ancak bu görevin sorumluluğunu kendilerinin almalarına yardımcı olmak için mutlaka verdiğiniz görevi yapıp yapmadığını takip ediniz. Tamamlandığında olumlu pekiştireçler verebilir; tamamlamadığında ise yardım ederek görevi tamamlamasını ancak sorumluluğun çocuğa ait olduğunu ona örnek olarak gösterebilirsiniz. Böylece başarı ve başarısızlıklarının kendi kontrolleri çerçevesinde oluştuğunu fark etmesine yardımcı olabilirsiniz.
- karar verme, problem çözme ve amaç belirleme becerilerinin temeli bu dönemlerde atılır. Bunun için çocuğa yaptıracakınız bir ödev ya da işle ilgili amacını belirlemesini ve bu amacı gerçekleştirmek için bir plan yapmaya teşvik ediniz. Özellikle amacını kendisinin belirlemesine yani amacını belirlerken kararını kendisinin vermesine özen gösteriniz. Bir problem durumu ile karşılaştığında çözüme yönelik öncelikle çocuğun görüşlerini alabilirsiniz ve onun merak ve araştırma davranışlarını da pekiştirerek problem durumuyla ilgili veya kararlarla ilgili seçenekleri araştırmasını teşvik edebilirsiniz.
- rol modeller olarak özellikle öğretmenler ve psikolojik danışmanlar varsa, mesleklerine ilişkin kendi kişisel olumsuz duygu, tutum ve davranışlarını öğrencilere yansıtılmaya özen göstermelidirler.
- zaman perspektifini geliştirmek için şu anda yaptıklarının geleceklerini etkileyeceğinin farkında olmaları gerekir. Ancak bu farkındalığı onların sözel ifadeleri vurgulayarak anlamalarına değil, yapıp ettiklerinin somut sonuçlarını göstererek anlamalarını sağlayabilirsiniz. Dolayısıyla meslekleri tanıtırken, iş ve çalışma yaşamında da zamanla değişme ve gelişmeler olacağı için kesin ifadeler yerine çocukların esnek düşüncelerine yardımcı olunuz.
- ödevlerini yaparken bir plan yapmaya teşvik ediniz. Aynı şekilde meslekleri tanıtırken de 1. ve 2. sınıflarda mesleklerin en somut/nesnel özelliklerini (örneğin belli üniformalardan, kıyafetlerden, kullanılan belirgin aletler) tanıtırken daha üst sınıflara doğru ise meslek sahibi olmanın gerekliliği anlatılabilir.

Çalışma kapsamında sunulan meslek tanıtmaya etkinlikleri örnek niteliğindedir. Bu tür etkinlikler çoğaltılabilir ya da aynı etkinlikler beş meslek dışında farklı meslekler için uyarlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aydın, D. (2002). *Grup rehberliğinin lise 1. sınıf öğrencilerinin alan tercihlerinde gerçekçi davranmalarına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, F., Sürücü, M. ve Özer, A. (2007). Çocuklar için kariyer gelişimi ölçeği'nin faktör yapısı ve güvenilirliği. *IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri*. Çeşme, İzmir, Altın Yunus Otel (17-19 Ekim).

- Bacanlı F., Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bacanlı, F. (2005). Lise öğrencileri için mesleki grup rehberliği programı ve uygulama klavuzu: 4. İkinci baskı. (Ed: Y. Kuzgun ve F. Bacanlı) *Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme Araçları ve Programlar Dizisi*. Ankara: Nobel.
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2009) İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinlik algılarının yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 126-136.
- Evren, M. (1999). *Mesleki grup rehberliğinin cinsiyetleri farklı ilköğretim okulu sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluklarına, mesleki benlik algılarına ve mesleki tercihlerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Friedman, W. J. (2002). Children's knowledge of the future distances of daily activities and annual events. *Journal of Cognition and Development*, 3, 333-356.
- Ginzberg, E., Ginsburg, S., Axelrad, S. ve Herma, J. L. (1951). Occupational choice: An approach to a general theory. *Columbia University Press*, New York
- Gottfredson, L. S. (2002). Gottfredson's theory of circumscription, compromise, and self-creation. In D. Brown & Associates (Eds). *Career Choice and Development*. (4th ed.) San Francisco, CA: Jossey-Bass, 85-148.
- Liben, L. S., Bigler, R. S., ve Krogh, H. R. (2001). Pink and blue collar jobs: Children's judgments of job status and job aspirations in relation to sex of worker. *Journal of Experimental Child Psychology*, 79, 346-363.
- Magnuson, C. S. , ve Starr, M. F. (2000). How early is too early to begin life career planning? The importance of the elementary school years. *Journal of Career Development*, 27, 89-101.
- Onur, B. (1998). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (3. Baskı). İmge Kitabevi: Ankara.
- Schultheiss, D. E. P., Palma, T. V., ve Manzi, A. J. (2005). Career development in middle childhood: A qualitative inquiry. *Career Development Quarterly*. March.
- Schultheiss, D. E. P. (2005). Elementary career intervention programs: Social action initiatives. *Journal of Career Development*, 31, 185-193.
- Sharf, S. R. (2006). *Applying career development theory to counseling*. (4th ed.) Thomson: Brooks/Cole.
- Super, D. E. (1953). A theory of vocational development. *American Psychologist*, 8, 185-190.
- Super, D. E. (1990). *Career choice and development*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Super, D. E. ; Savickas, M. L. ve Super, C. M. (1996). The life-span, life-space approach to careers. In D. Brown, L. Brooks & Associates (Eds.), *Career Choice and Development* (3rd ed.).(pp 121-178) San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Stead, G. ve Schultheiss, D. (2003). Construction and psychometric properties of the childhood career development scale. *South African Journal of Psychology*, 33(4), 227-235.
- Tracey, T. J. G. (2002). Development of interests and competency beliefs: A 1-year longitudinal study of fifth-to eight-grade students using the ICA-R and structural equation modeling. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 148-163.
- Türkiye İş Kurumu Meslek Bilgi Dosyaları. <http://www.iskur.gov.tr/Meslek/meslek.aspx> 'den 12 Aralık 2011'de alındı.
- Walls, R. T. (2000). Vocational cognition: Accuracy of 3rd-, 6th-, 9th-, and 12th-grade students. *Journal of Vocational Behavior*, 56, 137-144.